

Simone de Beauvoir

(1908-1986)

Simone de Beauvoir, a francia irodalom „nagyszónya”, a XX. sz. egyik legnagyobb írója, Jean-Paul Sartre élettársa, 1908. január 9-én született Párizsban. A tehetséges, tudnivágyó, „jóhából” származó fiatal leány hamar fellázadt a polgári életforma és értékrend ellen. Hogy életét teljesítthesse, dolgozni, írni akart. 1929-ben filozófiai tanári diplomát szerzett, Marseille-ben, Párizsban, Rouenban tanított. 1943-ban, első regényének megjelenése után feladta tanári állását és ettől kezdve csak az írásnak élt. 1929-ben ismerkedett meg Sartre-al, akinek több mint ötven éven át élettársa volt. „Életemnek legkevesébe vitatható sikere: kapcsolatom Sartre-ral” — írta.

Pályáját szenvedélyes igazság és boldogságkeresés formálta. Egymás után jelentek meg könyvei, amelyek közül ő maga a legjelentősebbeknek, „A második nem”-et (1949), a „Mandarinok”-at (1945) és 1958-tól megjelenő *Önéletrajzi kötetit* tartotta. Műveinek nagy része magyarul is megjelent, de *Önéletrajza* két utolsó kötetének — „*Tout compte fait*” (1971), „*La cérémonie des adieux*” (1981), amelyben Sartre utolsó éveinek állít emléket — magyarra fordítása még várat magára.

Életművében megkülönböztetett helyet foglal el tudományos munkásságát öszszegző két nagyterjedelmű esszéje. Az 1949-ben megjelent „A második nem” — amelyet húsz nyelvre lefordítottak és egyedül Amerikában két millió példányban adtak el — a nő belső és külső realitását vizsgálta a férfiak által uralt világban. „Az ember nem születik nőnek — írta —, hanem azzá válik.” Vallotta, hogy a nő felszabadulásának előfeltétele mindenekelőtt a házon kívül végzett munka. „Egyedül a munka segítségével tudja részben áthidalni azt a távolságot, amely őt a férfitől elválasztja, egyedül a munka biztosítja számára a konkrét függetlenséget.” Egy kortárs író szerint a „Második nem”: „jelzőtűz, amelyet Simone de Beauvoir gyújtott tájékozódásul az évszázad második felének asszonyai számára.”

Hatvanévesen fogott hozzá az „*Öregség*” (1970) megírásához. Az öregedés mindegyike mint társadalmi probléma foglalkoztatta: az emberek tovább élnek, az öregedő emberek gazdasági, szociális, problémái súlyosak. „Az öregek túlnyomó többségére a társadalom nyomorúságos életszínvonalat kényszerít, hogy azt mondani: öreg és szegény, már-már pleonazmus.”

A makacs igazságkeresés vitte Sartre-al együtt a baloldali táborába: 1936-ban lelkesen ünnepelte a népfront győzelmét, részt vett az el-

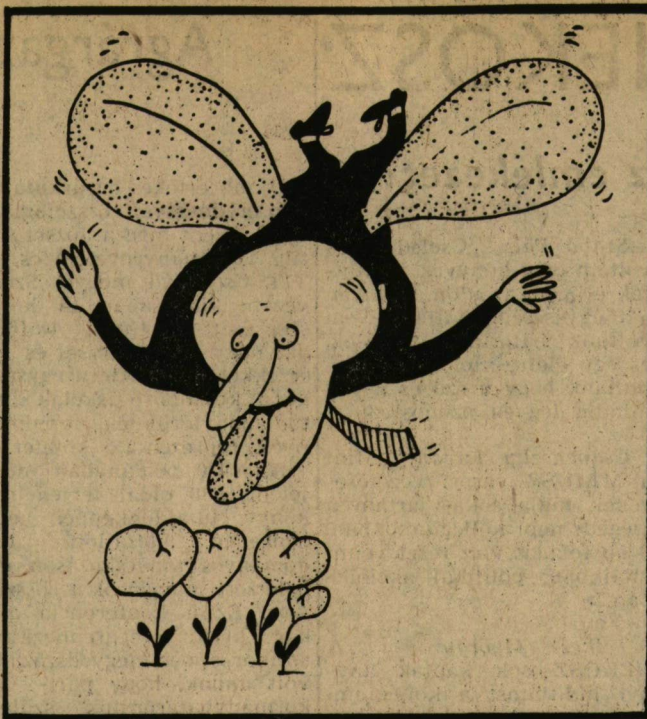
lenállásban, elkötelezett el-
lensége volt a gyarmati há-
borúknak, 1971-től a radi-
kális feminista nőmozgalom
útitársa, 1974-ben a „Női
Jogok Ligájának” elnöke.

Simone de Beauvoir azon kevés nő írók egyike, akit a kritika éppúgy elismert mint sokmillió olvasótábor. De 1973-ban kijelentette: „A legfontosabb művem az életem.” „Soha életemben nem találkoztam emberrel, aki oly tehetséges lett volna a boldogságra, mint én, senki nem kapaszkodott olyan macskul a boldogságba, mint én” — írta. Ez a boldogság nem hullott az ölébe, ezért a boldogsáért megdolgozott, bátran, hallatlan szorgalommal. Nem volt anyja, mégis példaképe lett az utána jövő generációnak. Nem alkalmazkodott, de nem is tért ki, beavatkozott, az igazságtalansággal és elnyomással szemben politikai és intellektuális ellenállást tanúsított. Az egzisztencializmus követelményét, objektumból szubjektummá válni, nem passzívan elfogadni, hanem cselekedni, megvalósította.

Életének utolsó éveibe enged bepillantást Alice Schwarzer: „*Simones de Beauvoir heute*” (1983) c. könyve. Szolid baráti körétől, az ő „családjától” körülvéve irodalommal, politikával foglalkozott, közreműködött könyveinek megfilmesítésében, utazott, de kevesebbet mint fiatal korában. (1929–1972 között nagyrészt Sartre-ral együtt 172 külföldi utazást tett.) Cocteau idézi: „Az öregségben az a rossz, hogy az ember fiatal.” Szerette ezt a higgadtabb életet, de egyidejűleg sajnálta is. „Makacsul a jövőért küzdeni azt jelenti, hogy az embernek helye van.” Az öregség lépés a végtelenből a végesbe. Az embernek nincs jövője.” Sartre 1980-ban bekövetkezett halála után elárta magát munkájába, egyre visszavonultabban élt. 1985-ben inkognitóban tíz napot töltött Magyarországon.

1986. április 14-én 78 éves korában egy párizsi kórházban hunyt el. Anyja haláláról szóló „*Könnyű halál*” (1965) c. kisregényében írta: „Nem abba hal bele az ember, hogy megszületett, vagy megöregedett. Mindig valamibe halunk bele... Minden ember halandó, de a halál minden egyes ember számára baleset, s méltatlan erőszak, még akkor is, ha szembenéz vele és vállalja.”

SOÓS KATALIN
történész

Lapszemle

Valószínűleg többeknek ismerősen hangzik ez a fogalom: szakmai gyakorlat. Hogy ki milyen szájizzal gondol erre? Az *Universtas*-ban műszaki főiskolások, akik 4 hetet dolgoztak termelési gyakorlatok címen, erről így nyilatkoztak. (A *szakmai képzés távlatai* c. cikk):

„A meló? Remek volt! Jó nagyokat kártyáztunk és keveset dolgoztunk”. „Nem volt az munka, csak az árok szélén napoztunk!” „Szemét volt a művezető! Egy kis lógásért el akart minket zavarni, aztán ismételtük volna az egész évet.” „Nagyon jó volt! Sokat tanultam, megszerettem a szakmát.” „Mi dolgoztunk volna, de leállítottak, hogy úgysem értünk hozzá!”

A főiskola hivatalos vezetője nincs meglegedve a termelési gyakorlat hatékonyságával. Sok helyen nyögnek tekintik a diákokat. Az ideális megoldást egy tanvállalat létrehozása jelentené, melyet a hallgatók működtetnének. Egy megfélemlítő vállalat igazítva, önállóan gazdálkodó egységet képezne. Blokkosan menne az elméleti és gyakorlati oktatás. Ez jelenleg tárgyalási szinten tart.

Az egyik kis vállalat vezetője szerint a gyerekekkel a gyakorlatban csak baj van, mert az egyszerű gyakorlati megoldásokat nem tanítják nekik, ellenben a több oldalas levezetéseket fejből tudják.

Mit mondanak a nagyvállalatoknál? A hallgatókkal megterveztetnek egy vezetékszakaszt, rájuk bízják a kivitelezést (persze a háttérben ott van a konzulens). A diákok megijednek a feladattól, igyekeznek kibújni a munka alól.

Négy hét alatt nem tudják garantálni, hogy a hallgatók minden szakterülettel megismerkedjenek.

Egy biztos: a diákok munkához való viszonyát is meg kellene változtatni, és úgy tünik, hogy az említett tanvállalat létesítése nem volna haszontalan. (április 10.)

A demonstrátorok helyzetéről számol be az *Orvosegyetem* április 14-én megjelent száma. Dr. Csaba György professzor, a Biológiai Intézet igazgatója a demonstrátori munkában a lelkesedés csökkenését a következőkben látja:

1. Az elméleti intézetek helyett többen mennek a klinikumba dolgozni, olyan helyekre, melyek tevékenysége közelebb áll leendő szakmájukhoz.

2. A fő hátráltató ok a trimeszter. A demonstrátorok harmadév után eltűn-

nek a kevés szabadidő miatt. Ez már csak azért is kellemetlen, mert a gyakorlat az, hogy másodévtől nevezik ki őket, ekkor 600 forint a díjuk. Később 900 forint, majd 1300 forintra emelkednek. Így, amikor negyedévből 900 forintot kapna, előfordul, hogy a demonstrátor ugyan még részt vesz rendszeresen az oktatásban, de másra már nincs ideje. A helyzet paradox: demonstrátori díja emelkedik, a munkája viszont csökken.

A Biológiai Intézetben lévő 6–7 helyet általában betöltik, de sokszor ezt csak ugródeszkának tekintik, mert főleg anyagi okok miatt ez nemigen csábítja a fiatalokat, és így a kutatóintézetek elöregsznek.

Miskolci örömök Szegeden címmel számol be a *Mi Egyetemünk* (április 22). a XVII. Országos Tudományos Diákköri Konferencia Állam- és Jogtudományi Szekciójának üléséről. Az április 10–12 között zajló rendezvényen 80 dolgozatot mutattak be az alábbi intézetek hallgatói: ELTE AJTK (Bp.) JPTE AJTK (Pécs), JATE AJTK, Államigazgatási Főiskola, Rendőrtiszti Főiskola, Kossuth Lajos Katonai Főiskola, NME AJTK (Miskolc).

A tudósításban a díjazottak névsorának felsorolásán kívül néhány érdekes megállapítást is találhatunk.

A miskolci jogi karon az 1982/83-as tanévben kezdődött meg komolyan a diákköri munka. A 8 diákkör közül kettő (az államtudomány diákköre és a bünygyi tudományok diákköre) az elmúlt évben elnyerte a Kiváló Diákkör címet.

A miskolci jogászképzésről a társkarok hallgatói jószívvel eddig csak annyit tudtak, hogy itt nagyobb a fejelem, hosszabb a tanulmányi és rövidebb a vizsgaidőszak. A szegedi konferencia után viszont már arról is tudnak a többi kar hallgatói és oktatói, hogy a miskolci oktatás színvonalban nem marad el a többi kar mögött.

A konferencia szervezőinek munkáját nagyra értékelték a cikkíró, de rámutatott bizonyos problémákra is. Pl. egy-egy szekcióülésen olykor az éppen érintetteken kívül (szerzőopponens-konzulens) sem hallgató, sem oktató nem vett részt. Ez rontotta a szekcióülések hangulatát, és a zsűri munkáját is megnehezítette.

1987-ben a XVIII. OTDK-t egyébként a miskolci kar rendezi meg.

Sz. É.

Udvarház és szolgaszállás

Brazil múlt brazil szemmel

Latin-Amerika történelmére vonatkozó esemény- és gazdaságtörténet mellett mindig kissé mostohagyermek volt a néprajzi, a fajtakutatáson alapuló társadalomszerkezet megrajzolása, a népképződés hatásainak komplex vizsgálata. Különösen érvényes ez a nem spanyol ajkú volt gyarmatokra, az Antillák holland és francia nyelvű területeire, de elsősorban Brazíliára.

A XIX. század és a közel múlt nagy népelemző munkái Darwintól Franz Bossig nem, vagy alig érintették Brazíliát. Gilberto Freyre brazil folklorista és társadalomtudós még 1933-ban írott hatalmas munkája egy fél évszázadnál is több kézzel jutott el hozzánk. A Gondolat jóvoltából 1985-ben jelent meg a jegyzetapparátussal bőven ellátott 550 oldalas könyv.

A 8,5 millió négyzetkilométer területű önálló földrészként élő hatalmas országot a könyv megírásának évében a nagy lehetőségek, a jövő országának tartották. Stefan Zweig ezzel a címmel írott műve óriási lehetőségeket csillantott meg, nagy eredményeket és felvirágzást jósolt. Freyre könyve — közvetve — arra is feleletet talál, hogy a 115 millió lakosságú állam miért lett inkább a múlt, mint a jövő országa.

A brazil szerző a bevezetőben meghatározza a hódítók és a legyőzöttek népi sajátosságait. Világtörténelmi jelentősége volt annak, hogy az angol, francia hódítók a mai Egyesült Államokban és Kanadában préri-indiánokat, hatalmas lakatlan területeket találtak. Az indiánok rezervátumokba kényszerítése után fehér bevándorlókkal népesítették be országukat. A néger rabszolgák a társadalom kirekesztettjei maradtak a rabszolga-felszabadítás után is.

Délien egészen más volt a helyzet. Gilberto Freyre ismerteti a hódítás szempontjából lényeges négyféle etnikai és kulturális csoportot. Az első Chile, Argentína és Uruguay képezi, ahol gyér lélekszámú és fejletlen kultúrájú őslakosság élt. Sorsuk csak a nyom nélküli beolvadás lehetett. A második csoportot az aztékok és inkák alkotják. A hódítók és hódítottak közötti összecsapás az utóbbiak kultúrájának szinte teljes megszűnését jelentette. Az erős guarani indián kultúrával átítatott Paraguay, a néger mitológiában élő Haiti és Dominika képezi a harmadik csoportot. Itt a spanyol-európai kultúra csak „lakk”. (Freyre kifejezése.)

Brazília alkotta a negyedik csoportot. Hatalmas területét számos, a fejlődés alacsony fokán álló, kis létszámú indián törzs népesítette

be. Az ország meghódítása ily módon a faji előítéletek nélküli teljes vérkeveredéssel történt meg.

A szerző éppen ezt a csodaszámú menő folyamatot követi, ahogy a 92 ezer négyzetkilométer területű, alig 2 millió Portugália megszerzte Angolt és Mozambikot, és a saját képére formálta a Terra de Santa Cruz; Brazíliát.

Portugália a legatlantibb és legkevesébé európai ország. A tenger és a hajózás a két legfontosabb szó a múltjában. Lakossága, földrajzi fekvése szinte predestinálta a világképet átforgató kalandokra. Ez az ország a rekonkiszta időszakában is inkább vegyült, mint harcolt a morokkal, zsidókkal. A más népek iránti türelem, a gyors alkalmazkodás képessége, a vallási fanatizmus teljes hiánya bőven kamatozott a felfedezések idején. Brazíliában a fehér nők hiánya miatt nem volt más lehetőség, mint az összevegyülés az indiánokkal, majd a sokkal nagyobb termékenységű, szivósabb feketékkel. A meszticek, mulatok és zambók voltak a terület igazi benépesítői.

Ily módon Brazíliában agrár, rabszolgatartó és vegyes összetételű társadalom alakult ki, amelynek gazdasági formája az udvarház és a szolgaszállás volt. Gazdaságföldrajzi, az éghajlati okok; az óriási földdarabok, őserdők, mocsarak, megzabolázhatatlannak tűnő folyók és a buja vegetáció miatt a kisbirtokosság eleve halálra volt ítélve.

A nagybirtok létezési módja a casa grande (az udvarház) és senzala (a szolgaszállás) volt. Az előbbi a monokultúrás termelést, a rabszolgamunkát, a patriarchális, afrikai babonákkal átszített katolicizmust, az apajogon alapuló nagycsaládot jelentette. Az udvarház erő volt, bank, temető, vendégház, iskola és jótékonyági intézmény egy helyen.

A gazdaság és társadalom másik pillére a szolgaszállás volt. Freyre az Afrikából elhurcolt rabszolgák társadalomalakító szerepét részletesen elemzi. A feketék jelentették a munkást a cukormalmokban, a szállításban; ők voltak a család bizalmasai, a gyermeknevelők, a szakácsok. Szerepük a sajátosan brazilos vallás kialakításában, a portugál nyelv átforgalmazásában is döntő volt.

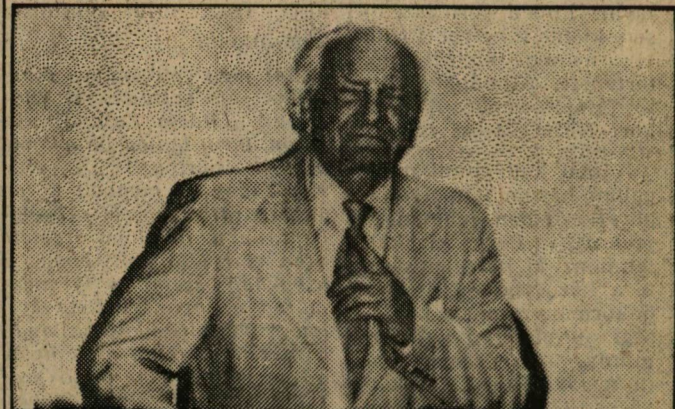
Gilberto Freyre műve tudománytörténeti áttekintés, elfogulatlan vitairat és szépirodalmi stílusú néprajzi alkotás. Igényessége, gazdag tényanyaga és elegáns előadásmódja miatt a tudományos művek iskolapéldája.

ROZSNYAI JENŐ

Tavasz van: városunkban egymást követik az orgona-hangversenyek. Április 20-án Ella István, Szécsi István, és a Dóm Enekkara adott koncertet, majd az Egyetemi Enekkar és vendégei szép műsorában gyönyörködhetünk. Május 25-én, este 7-

kor Virágh Endre orgonál, közreműködik Szöllősy József hegedűművész. Liszt Ferenc művei közül többek között elhangzik a Preludium, az Introitus és a Gyászóda. (A képen Ella István.)

A JATE klub neves vendégeinek, előadóinak sorában május 7-én László Gyula járt városunkban. A honfoglaló magyarok művésze Erdélyben, a „kettős honfoglalás”, a „Lehel kürtje”, az 50 rajz a honfoglalásról és számos más jelen-

tős mű szerzője östörténetről, néprajzról, magyarságtudatról, tárgyi kultúráról, képzőművészetről beszélt nagy sikerrel — telt ház előtt. (Székely Attila felvételei.)